

Міністерство освіти і науки України

Національний університет харчових технологій

**80 МІЖНАРОДНА НАУКОВА
КОНФЕРЕНЦІЯ
МОЛОДИХ УЧЕНИХ,
АСПІРАНТІВ І СТУДЕНТІВ**

*“Наукові здобутки молоді –
вирішенню проблем харчування людства
у XXI столітті”*

Частина 4

10–11 квітня 2014 р.

Київ НУХТ 2014

33. Громадське виховання та громадська активність студентської молоді

Анна Чернова , Олександр Казаков

Національний університет харчових технологій

Вступ: Важливим завданням громадянського виховання є становлення громадянськості, формування громадянських компетентностей, здатностей і навичок людини із соціальної адаптації і життя в умовах громадянського суспільства і правової держави, що формуються шляхом засвоєння соціального досвіду і відносин у суспільстві у процесі практичної соціально-орієнтованої діяльності.

Мета: Мета громадянського виховання – сформувати здатності добровільної внутрішньо мотивованої участі особистості у суспільному житті, вміння приймати виважені рішення на підставі критичного аналізу ситуації. Незважаючи на певні відмінності в способах реалізації громадянського виховання особистості в різних суспільствах, європейські країни – члени ЄС – однотайні в питанні визначення його завдань: допомогти учням набути політичної грамотності, сформувати установки та цінності, необхідні для того, аби стати відповідальними громадянами, та сприяти їхній активній участі в житті школи та громади.

Нині, коли відбувається активний розвиток демократизації держави, громадянське виховання є одним із найважливіших завдань, які розв'язує система освіти. Формується національна демократична держава, і однією з передумов її існування є лояльний до держави громадянин, що дотримується демократичних цінностей та настанов у своїй поведінці.

Матеріали й методи: Дослідженням громадського виховання займаються такі дослідники як Вербицька П [1], Вінтюк Ю. [2], В.Сухомлинська [3] та багато інших науковців. Аналізуючи останні дослідження й публікації, можна зробити висновок, що досі не сформульована єдина чітка концепція вивчення громадської активності та не розроблено механізми вирішення даної проблеми.

Сьогодні ми розглядаємо громадянське виховання як процес формування громадянськості, як інтегративної якості особистості, що дає змогу людині відчувати себе морально, політично й юридично дієздатною та захищеною. Воно покликане виховувати особистість чутливою до свого оточення, залучати її до суспільного життя, в якому права людини є визначальними.

Відомий український педагог В. Сухомлинський (1918-1970рр.) перший (за радянських часів) звернувся до громадянського виховання як до головної педагогічної проблеми. У 1970 році вийшла його книжка «Народження громадянина», де формування громадянськості розглядається на основі людяності, гуманізму. Першочерговою умовою формування рис громадянина педагог вважав організацію емоційно насиченого, діяльного (з трудовою основою) життя школи, розвиток громадянської активності кожного індивіда в контексті діяльного життя шкільного колективу. Він визначив підлітковий вік як особливо важливий для формування громадянина і твердив, що риси громадянина виховуються безліччю впливів педагогічного характеру й некерованими соціальними впливами [2].

Сухомлинський підкреслював, що задовго до повноліття наш підліток має жити громадянськими думками й сприйманнями. Справжнє громадянське виховання, на думку педагога, у процесі навчання починається там, де думка надихає, пробуджує й утверджує прагнення до морального ідеалу [2].

Найважливішою складовою громадянської свідомості є моральність особистості. Вона містить такі гуманістичні риси, як доброта, увага, чуйність, милосердя, толерантність, совість, чесність, повага, правдивість, працелюбність, справедливість, гідність, терпимість до людей, повага і любов до своїх батьків, роду. Названі якості визначають культуру поведінки особистості.

Організація громадянської участі учнівської молоді – це один із діяльних підходів громадянського виховання особистості. Громадянська участь означає, що люди зацікавлені у процесі прийняття рішень, що стосуються їхнього життя, прагнуть бути залученими до цього процесу і активно та відповідально брати у ньому участь. Громадянська участь може відбуватися лише на добровільній основі.

Низька громадська активність громадян має згубні наслідки для кожної держави. Адже без неї неможливо реалізувати самоврядування в як у громадах, так і на рівні районів, міст, на всіх рівнях, що відкриває широкі можливості для зловживань посадовців, сприяє поширенню таких негативних явищ, як бюрократизм, корупція, що унеможлиблює повноцінну діяльність суспільних інституцій, поглиблює тотальну соціально-економічну кризу і взагалі робить неможливим розвиток суспільства у конструктивному руслі. Проте, як відомо, залучення молоді до громадської активності, діяльності громадських організацій (ГО) зокрема, часто наражається на значні труднощі. Під час розмов з молоддю на дану тему, студентами передусім, найчастіше вказуються наступні причини низької громадської активності: ніколи, не цікаво, відсутні бажання чи необхідні знання, навички, досвід тощо. Причому, за наявності такої позиції у більшості студентів, при недостатній кваліфікації педагогів налагодити активне громадське життя в студентському середовищі не вдається.

Студентство і молодь є найпрогресивнішою силою будь-якого суспільства, яка завжди була рушієм прогресивних звершень. Тим більше видається дивним, що у наш час бурхливих суспільних змін громадська активність як молоді, так і студентів часто є доволі низькою. Як свідчать систематичні спостереження за проявами соціально значущої діяльності студентів, стан їхньої громадської активності явно недостатній. Це має наступні прояви:

- студентів важко організувати на якусь справу;
- незначна кількість студентів приймає участь у громадському житті;
- незначна кількість студентів є членами ГО, у т.ч. молодіжних і студентських;
- студенти рідко беруть участь в акціях, які влаштовуються спеціально для них;
- студенти часто нарікають, але вкрай рідко виявляють ініціативу для самостійного вирішення наявних проблем;
- студенти рідко виявляють будь-яку власну соціально значущу ініціативу.

Причому не можна сказати, що студентам байдуже, що відбувається в суспільстві, оскільки це нерідко зачіпає їхні інтереси, а також їхніх близьких, родичів та ін. Відтак, для з'ясування причин незадовільної ситуації у сфері громадської активності студентів, виявлення наявної у них мотивації до цієї діяльності, а також чинників, що впливають на її формування, було проведено спеціальне дослідження [3].

1. На питання про те, чи беруть вони участь у громадському житті, студенти відповіли: *постійно* – 1,2 %; *часто* – 7,8 %; *періодично* – 10,3 %; *рідко* – 32,5 %; *у поодиноких випадках* – 28,7 %; *ні* – 19,5%.

Як свідчать одержані дані, студенти скоріше не беруть, аніж беруть участь у громадському житті. Якщо прийняти до уваги, що більшість із тих, хто бере участь у громадському житті, робить це вкрай нерегулярно, а майже 20 % студентів взагалі у ній не задіяні, можна констатувати, що громадська активність студентів (з огляду на

потреби в ній нашого суспільства) неприпустимо низька. Якщо взяти до уваги, що студенти традиційно є найактивнішою частиною суспільства, така ситуація викликає занепокоєння.

2. Де і як саме студенти беруть участь у громадському житті, у відсотках, від всіх отриманих відповідей: *участь у масових міських громадських акціях – 26,1%; обов'язки в групі – 14,4 %;*

участь у студентських громадських акціях – 11,7 %; участь у діяльності студентських ГО – 10,8 %; участь у діяльності міських, обласних, всеукраїнських ГО – 9,9 %; участь в органах студентського самоврядування – 3,6 %; не беруть участі – 23,4 %.

З наведених даних видно, студенти, хоча й рідко, беруть участь у найрізноманітніших формах громадського життя; отже, можна припустити, що сфери докладання зусиль у даній сфері їм відомі. На першому місці – участь у масових міських громадських акціях; з цим можна повністю погодитися, адже основний контингент на таких заходах – переважно молодь і студенти. Проте на другому місці – обов'язки в студентській групі; з цього приводу варто відзначити наступне. Дійсно, у кожній студентській групі є староста, профорг, культорг та ін., проте часто вони виконують свої обов'язки суто формально, тобто абияк, а тому переважно від цієї діяльності дуже мало користі. Як показує досвід, лише одиниці сумлінно виконують таку роботу.

3. Чому студенти не беруть участь у громадському житті: *відсутнє бажання – 33,4 %; не знаю, не думав – 30,4 %; не маю схильності до громадської активності – 19,8 %; ніколи – 6,1 %; не маю доброго прикладу для наслідування – 3,1 %; інше (відсутність мотивації, не цікаво, не було нагоди тощо) – 7,6 %.*

Практично у всіх випадках наводяться стандартні відмовки, а серйозні причини студенти називають вкрай рідко. Причому майже третина з тих, хто не бере ніякої участі у громадській діяльності, взагалі не задумуються над цим.

4. Чи доводилося опитаним раніше брати участь у громадському житті: *постійно – 0 %; часто – 9,8 %; періодично – 12,0 %; зрідка – 20,5 %; як одиночний випадок – 42,2 %; ні – 15,5 %.*

Як видно з цих відповідей, більшість опитаних мають лише епізодичний досвід участі у громадському житті. Причому маємо навіть дещо вищу активність студентів зараз, аніж в минулому. Можливо, це пов'язано з тим, що студенти – вчорашні школярі, які перебували під ретельною опікою батьків і мали значно менше особистої свободи. Ставши студентами, вони не тільки стали дорослішими, але й самостійнішими, оскільки частково вийшли з-під опіки батьків, що дало змогу долучитися до нових видів діяльності, у т.ч. до громадської активності.

5. Чому, на думку студентів, молодь займається громадською діяльністю, у відсотках від отриманих відповідей: *для захисту своїх інтересів – 25,2 %; щоб засвідчити свою громадську позицію – 21,6 %; для набуття досвіду – 19,8 %; щоб відстояти свої права – 18,0 %; це їй цікаво – 7,2 %; з відчуття громадського обов'язку – 2,4 %; не знаю, не думав – 3,6 %; інше (заповнити вільний час, показати свою зрілість тощо) – 1,8 %.*

Як бачимо, відповіді дуже різнопланові, причому відчуття громадського обов'язку перебуває далі не на перших позиціях; переважно молодь шукає в громадській діяльності власний інтерес. До речі, це не суперечить чинним положенням про ГО, головним завданням яких є захист законних прав та інтересів своїх членів. Проте, з іншого боку, можливо, така ситуація зумовлена труднощами здійснення громадянського виховання молоді в сучасних умовах, що потребує ретельного вивчення.

6. Що, на думку студентів, перешкоджає залученню молоді до громадської активності, у відсотках від отриманих відповідей: *відсутність заохочення – 40,9*

%; брак часу – 26,4 %; відсутність видимих результатів – 15,3% ; відсутність відповідної роботи зі залучення – 9,7 %; негативний досвід – 2,8 %; ніщо не перешкоджає – 2,6 %; негативне ставлення близьких – 1,4 %; інше – 0,5 %.

На думку опитаних, найбільше перешкоджає залученню молоді до громадської активності відсутність заохочення і брак часу. Не зрозуміло, якого заохочення потребують студенти, щоб внести зміни в своє життя. А відсутність бажаних результатів від громадської активності є закономірною в ситуації, коли широкі верстви громадян не підтримують тих, хто прагне перетворень суспільства на демократичних засадах.

Висновки : 1. Мотивація до громадської активності у студентів в сучасних умовах неприпустимо низька. Якщо взяти до уваги, що саме вони становлять найактивнішу і найпрогресивнішу частину суспільства, найсприйнятливішу до змін, а також наявну ситуацію в суспільстві, що нагально потребує кардинальних змін, така ситуація викликає занепокоєння і потребує втручання для її покращення.

2. Відчуття громадського обов'язку, бажання приносити користь іншим і суспільству загалом не займають належного місця в мотивах поведінки молоді, передусім вона шукає у всьому власний інтерес, що зумовлено, передусім, відсутністю у них сформованої активної громадської позиції. Активна громадська позиція у сучасної молоді переважно відсутня, своєю чергою, через відсутність громадянського виховання, що спричинено конфліктом інтересів молоді і можливостями, які надає їй суспільство.

3. Для формування у студентів мотивації до громадської активності необхідно здійснення цілеспрямованої, планомірної і систематичної виховної роботи з ними, спрямованої на формування у них почуття громадянського обов'язку та відповідальності перед громадою, державою і суспільством загалом. Проте для цього необхідно змінити стосунки молоді та держави, для цього потрібно переорієнтувати як політику влади загалом, так і державну молодіжну політику зокрема.

Література

1. *Вербицька П.* Виховання громадськості молоді через залучення до активної участі у житті місцевої спільноти./ П. Вербицька// Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vlnu/Ped/2008_24/21_verbytska.pdf

2. *Вінтюк Ю.* Особливості мотивації до громадської активності у студентів в сучасних умовах. / Ю. Вінтюк // Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum./spl/2010_4/Vintyuk.pdf

3. *Громадянин — Держава — Громадянське виховання.* Антологія / Упорядники М. П. Рогозін і О. В. Сухомлинська. — Донецьк, 2001, — 262 с.

4. *Пометун О.* Та ін. Кроки до демократії: уроки громадянської освіти: Метод. посіб. для позакл. занять /О.Пометун,, Т.Ремех, Е.Ламах. – К.: А.П.Н., 2001. – 127 с.

5. *Чорна К.І.* Основні проблеми та напрями виховання молодого громадянина незалежної України // Нові технології виховання. – К., 1995. – С. 28–32.